

Signalementen

Inleiding Oudnederlands / A. Quak & J.M. van der Horst. – Leuven : 2002. –111 p. ; 24 cm – (Ancorae : steunpunten voor studie en onderwijs ; volume 16)
ISBN 90-5867-207-7 Prijs: € 11,00

Ieder die zich wel eens afgevraagd heeft wat er nu eigenlijk bekend is over het Oudnederlands dient naar de heldere *Inleiding Oudnederlands* te grijpen die Arend Quak en Joop van der Horst onlangs in het licht gegeven hebben. Hoe zit het nu eigenlijk: hebben we alleen het zinnetje *hebban olla vogala* of is er meer, ofwel: wat is Oudnederlands? (Een groep dialecten in de Lage Landen in de periode van ruwweg 600 tot 1200.) Welke plek namen die dialecten in binnen de (geschiedenis van de) Germaanse talen? Welke historische en politieke achtergronden zijn van belang geweest? Deze zaken komen aan de orde in het eerste hoofdstuk. Dan volgt in hoofdstuk twee een beschrijving van het Oudnederlandse woord- en tekstmateriaal: namen en glossen, de Wachtendonckse Psalmen, de Egmondse Williram, en natuurlijk *hebban olla vogala* maar ook nog enkele andere fragmenten. Elk van de paragrafen in deze eerste hoofdstukken wordt afgesloten met een beknopte literatuuropgave.

Voor de niet-taalkundige wordt het vanaf hier wat moeilijker: spelling en klankleer (hoofdstuk 3), vormleer (4) en syntaxis (5). Toch wordt dit alles heel helder en toegankelijk behandeld. Er wordt maar enkele malen een term gebruikt zonder nadere verklaring, waar die wel gewenst was geweest – met name de *umlaut* had best uitgelegd mogen worden. In het zesde hoofdstuk staan fragmenten uit de twee omvangrijkere Oudnederlandse bronnen. Ten eerste de Wachtendonckse Psalmen, met links het Latijn, rechts Oudnederlands, met de nummering in de Vulgaat (voor wie de moderne vertaling ernaast wil nemen) en daarna passages uit de Leidse Williram. Hier ontbreekt een paralleltekst, maar de in hoofdstuk negen opgenomen woordenlijst helpt de lezer uitstekend op weg. Hoofdstuk zeven en acht bevatten een overzicht van de gebruikte literatuur en de gehanteerde afkortingen.

Karina van Dalen-Oskam

Van Hemsterhuis tot Stutterheim : over wetenschapsgeschiedenis / Jan Noordegraaf. – Muenster : Nodus-Publ, 2000. – ca. 272 S. ; 24 cm
ISBN 3-89323-286-9 brosch. Prijs: € 43,-

Van Hemsterhuis tot Stutterheim is een verzameling van artikelen en notities van de hand van Jan Noordegraaf, waarvan een aantal nog niet eerder was gepubliceerd. Zoals de auteur aangeeft in de inleiding tot deze bundel, 'De wetten van de taal' (p. 13), zijn de bijdragen te beschouwen als bouwstoffen voor een nieuwe *Geschiedenis van de Nederlandse taalkunde* (p. 9). In die *Geschiedenis* zou een bijgestelde en vernieuwde visie op de geschiedenis van het vak gegeven moeten worden, maar aangezien er nog diverse ernstige lacunes zijn in onze kennis is het schrijven van zo'n geschiedenis op dit moment niet goed mogelijk. Noordegraaf bepaalt zich hier tot het presenteren van *case studies* waarin hij een aantal aspecten van die geschiedenis wil peilen, om op die manier 'enige greep te krijgen op het zich voortdurend wijzigende verleden' (p. 10). De bijdragen in deze bundel bestrijken de ontwikkeling van de neerlandistiek in de periode 1700-1960 in internationale, met name Europese context.

Hemsterhuis komt aan de orde in het eerste artikel, 'Achttiende-eeuwse taalbeschouwing. Over de linguïstiek der Verlichting' (p. 14-38). De bijdrage bespreekt het empirisch-sociale karakter van veel achttiende-eeuwse taalbeschouwing zoals in de Schola Hemsterhusiana – de onderzoekers die werkten in navolging van de graecus Tiberius Hemsterhuis (1685-1766). *Stutterheim* is het onderwerp van het laatste artikel, 'Oude meesters: C.F.P. Stutterheim en de taalkunde' (p. 158-186). Hierin wordt Stutterheims eigenzinnige omgang met de ideeën van Ferdinand de Saussure beschreven. Tussen deze beide heren passeren er nog veel meer heren de revue en een enkele vrouw, in artikelen over Lambert ten Kate, taalkundige relaties in de negentiende eeuw, Matthias de Vries, de taalkundige ambities van de jonge Huizinga, constituenten-

analyse, en over de taalopvattingen van essayiste Carry van Bruggen. De plaatsing in de internationale en de chronologische context, dus het wetenschapshistorische aspect, maakt de bundel tot een bijzonder leerzaam en informatief geheel.

De laatste afdeling van het boek is genaamd 'Pro memorie'. Ze bevat een vijftal korte bijdragen waarin enkele taalkundig-historiografische en biografische details worden uitgewerkt. De biografische bijdragen betreffen de lexicografen L.A. te Winkel en Matthias de Vries en zijn bijgewerkte versies van eerder in het elektronische tijdschrift *Trefwoord* verschenen bijdragen. Een Index nominum maakt de bundel verder toegankelijk.

Karina van Dalen-Oskam

Van de man die graag dronk en andere Middelnederlandse komische verhalen / vertaald door Karel Eykman en van commentaar voorzien door Fred Lodder. - Amsterdam : Prometheus / Bert Bakker, 2002. - Nederlandse Klassieken, 217 p. : 24 cm
ISBN 90-351-2254-2 Prijs: € 32,95.

De bestudering van de Middeleeuwse letterkunde wordt regelmatig bemoeilijkt door de gebrekkige overlevering van teksten. De bronnen zijn beschadigd of slechts fragmentarisch bewaard gebleven. Of de teksten zijn in de loop der tijd onleesbaar geworden, waardoor de inhoud voor de lezer (helaas) verborgen blijft. De Middelnederlandse boerden daarentegen zijn volledig overgeleverd. Toch zijn deze komische verhalen op rijm lange tijd voor het publiek geheim gebleven. Of beter gezegd: geheim gehouden. De mening dat de inhoud van deze teksten aanstootgevend of onzedelijk was, heeft er voor gezorgd dat de boerden jarenlang zijn genegeerd. Kruyskamp gaf de komische versvertellingen, voorzien van annotaties, in 1957 voor het eerst verzameld uit (E. Verwijs publiceerde in 1860 een aantal boerden onder de titel *Dit zijn X goede boerden*) en nu – 45 jaar later – is er ook een publieksuitgave voorhanden: *Van de man die graag dronk en andere Middelnederlandse komische verhalen*.

De titel van de bundel is ontleend aan *Dits vanden man die gherne dranc*. Deze boerde vertelt het verhaal van een man die diep in de nacht terugkeert uit de kroeg. Thuisgekomen blijkt zijn vrouw woedend te zijn en de man besluit buiten te wachten totdat ze naar bed gaat – om op deze manier een pak slaag te ontlopen. Eenmaal binnen pakt de man het handig aan: hij praat op zijn vrouw in en belooft beterschap, waarna hij bij haar in bed mag kruipen. Om de volgende dag echter weer op weg te gaan naar de kroeg... Naast dit verhaal bevat *Van de man die graag dronk* nog zestien andere Middelnederlandse komische verhalen.

In zijn woord vooraf waarschuwt Karel Eykman allereerst voor de doorgaans 'onzedelijke' of schunnige inhoud van de boerden. Bovendien maakt hij de lezer erop attent dat hij zich bij het vertalen veel vrijmoedigheid heeft veroorloofd. Zijn uitgangspunt daarbij was dat de teksten net zo zouden moeten klinken als ze de middeleeuwse luisteraar in de oren moeten hebben geklonken.

De inleiding voorafgaand aan de boerden is verzorgd door Fred Lodder. Hij besteedt hierin aandacht aan het genre, de voordracht, de komische procédés (te weten conflict en list) en aan thematiek, functie en moraal van de vertellingen. Bovendien gaat Lodder na wat de verhalen komisch maakt en waardoor de lach bij het publiek werd en wordt opgewekt. Tenslotte gaat hij in op de vraag of de boerden gedateerd dan wel tijdgebonden zijn en geeft hij een mogelijke verklaring voor de afwijzende reacties op deze literatuursoort.

Hierna volgt een verantwoording, waarna de boerden – gerangschikt per geraadpleegd handschrift – zijn weergegeven. Op iedere linkerpagina is de Middelnederlandse tekst afgedrukt, die is voorzien van aantekeningen en commentaar. Op de rechterpagina staat de moderne vertaling, eveneens op rijm.

In de uitleiding wordt – voor wie meer wil weten – een selectie uit de mogelijk te raadplegen literatuur gegeven, waarbij de genoemde werken kort worden beschreven of toegelicht. Vervolgens is een lijst met aantekeningen opgenomen, waarin voor bijna alle boerden wordt uitgelegd wat met bepaalde uitdrukkingen wordt bedoeld of waarop waarschijnlijk wordt gezinspeeld. Een bibliografie vormt de afsluiting van het boek.

Miriam den Braber